

PERFEȚIONAREA SURSELOR DE INFORMAȚII – ELEMENT ESENȚIAL ÎN PROCESUL DE CREȘTERE A CALITĂȚII PRODUSELOR INFORMATIVE

IMPROVEMENT OF THE SOURCES OF INFORMATION – AN ESSENTIAL ELEMENT IN INCREASING THE QUALITY OF INFORMATION

Col.dr. Ilie PĂUN*

Informația poate fi privită ca unul dintre elementele de bază ale artei războiului, o armă impresionantă în mâinile celui ce o posedă, o apără sau o folosește. Cel mai adesea, cel care deține informația își depășește adversarii, ceea ce poate duce la câștigarea conflictului chiar înainte de declanșarea vizibilă a ostilităților.

Information can be viewed as one of the basic elements of the art of warfare, an impressive weapon for the one possessing, protecting, and using it. Most often, the one who own it outweighs the opponents and that can lead to winning the conflict before a visible outbreak of hostilities.

Cuvinte-cheie: informație; art of warfare; HUMINT; OSINT; TECHINT.

Keywords: information; arta războiului; HUMINT; OSINT; TECHINT.

Capacitatea de reacție la provocările actuale ale mediului de securitate este în prezent indisolubil legată de „cunoaștere”, aspect privit ca o condiție necesară și esențială pentru adoptarea deciziilor adecvate și pentru derularea în condiții optime a oricăror acțiuni pentru îndeplinirea obiectivelor propuse. Fără asigurarea unui nivel de informare adecvat și bine definit, nu se mai poate vorbi, în prezent, despre acțiuni eficiente sau despre posibilitatea utilizării optime a resurselor alocate. În contrast, lipsa informării este privită ca o situație ce nu permite atingerea obiectivelor stabilite, pe toate palierele, dar cu precădere pe cel politico-militar, în contextul mediului de relații internaționale contemporane, cu atât mai mult cu cât structura și conținutul acestora se află într-o permanentă dinamică de factură complexă, iar în context apar permanent noi valențe și interdependențe specifice acestora.

Produsele informative reprezintă, în opinia mea, suma efortului depus și se manifestă sub forma unor produse finite de informații diferite ce sunt distribuite beneficiarilor. În cadrul procesului complex de asigurare a informațiilor pentru factorii decidenți sau de comandă, produsele informative reprezintă rezultatul unui proces ciclic structurat, care cuprinde mai multe etape, astfel:

- identificarea cerințelor de informare;
- planificarea culegerii de informații;
- colectarea de informații;
- prelucrarea și analiza informațiilor;
- diseminarea produselor rezultate.

Sursele de informații

Datorită faptului că sursele de informații sunt diferite prin natura și durata de manifestare, cu valoare și importanță diferite și un randament variabil, o analiză amănunțită a unor surse multiple de informații reduce probabilitatea apariției erorilor, a interpretărilor subiective sau a dezinformării.

Din această perspectivă, structurile specializate de informații folosesc în cadrul procesului de

*Ministerul Apărării Naționale
e-mail: joepaun@yahoo.com

culegere de informații mai multe tipuri de surse, între care cele mai importante sunt menționate mai jos:

- HUMINT – HUMAN INTelligence. Aceste surse umane de informații (HUMINT), înarmate cu tehnologii sofisticate, reprezintă mijlocul fundamental al activității culegerii de informații „...nici cei mai buni sateliți nu pot scormoni în mintea unui terorist.”¹

- OSINT – Open Source INTelligence, care au înregistrat o creștere importantă pe fondul tranziției spre societatea informațională și intensificarea gradului de democratizare și deschidere a societăților contemporane. Exploatarea acestor surse a devenit o latură din ce în ce mai importantă a activității de informații /contrainformații;

- TECHINT – TECHnic INTelligence furnizează informații rezultate din culegerea, procesarea, analiza și exploatarea datelor care se referă la echipamentele și materialele străine, cu scopul de a preveni surpriza de natură tehnologică, evaluând capacitățile științifice și tehnice ale altor entități /actori, și dezvoltând, în același timp, contramăsuri care sunt menite să neutralizeze orice tip de avantaj tehnologic al unui potențial adversar.

- GEOINT – GEOspatial INTelligence reprezintă exploatarea și analiza informațiilor geospațiale și a imaginilor cu scopul de a descrie, evalua și a reprezenta vizual caracteristicile fizice și geografice ale unor activități terestre sau navale. GEOINT cuprinde: imagistica, informațiile din imagistică și informațiile geospațiale;

- SIGINT – SIGNAL INTelligence reprezintă informații care provin de la semnalele generate în procesele de comunicații, procesele electronice și semnale instrumentale. SIGINT pun la dispoziție situații informative unice, complementând informațiile provenite din alte surse, fiind adesea folosite pentru a adăuga și alți senzori în vederea supravegherii unei potențiale ținte. De exemplu, SIGINT, care identifică o activitate de interes, poate adăuga informații geospațiale (GEOINT) în vederea confirmării respectivei activități. În mod reversibil, toate modificările detectate de către GEOINT vor fi adăugate colecției SIGINT privind noi ținte.

- MASINT – Measurement and Signatures INTelligence reprezintă informațiile obținute prin analiza cantitativă și calitativă a datelor (distanță, unghi, spațialitate, lungime de undă, dependența

temporală, modulație, plasma și hidromagnetic) care au fost obținute de la diferiți senzori tehnici cu scopul de a identifica orice caracteristică distinctă asociată emițătorului sau expeditorului și să faciliteze identificarea subsecventă și/sau măsurarea celor asemănătoare. Sistemul de colectare a MASINT include nu numai senzorii radar, spectroradiometrici, electronoptici, acustici, frecvențe radio, detectori nucleari, detectori seismici, ci și tehnicile de colectare a semnelor chimice, biologice, radiologice, nucleare și a explozivilor interziși (CBRNE) și a altor eșantioane materiale;

- IMINT – IMagery INTelligence reprezintă informațiile tehnice și geografice rezultate din interpretarea și analiza imaginilor și a materialelor colaterale. Analiza IMINT este știința transformării informațiilor extrase din imagini în informații despre activități, aspecte, obiecte, instalații și/sau zone de interes. Exploatarea imaginilor implică evaluarea, manipularea și analiza uneia sau mai multor imagini pentru a extrage informații care să răspundă la o listă de elemente esențiale. Există două categorii generale de senzori imagistici, cum ar fi: electronoptici și radar.

Dintr-o altă perspectivă a clasificării surselor, acceptăm concluzia cu privire la faptul că, din punct de vedere al direcționării, sursele de informații se pot grupa și în surse²:

- *controlate* – sunt surse cărora li se poate da misiunea de către o structură de informații /contrainformații pentru a oferi răspunsuri la întrebările sale. În această categorie intră acele surse umane care colaborează conștient cu serviciul de informații /contrainformații, furnizând informații de valoare contra unor recompense material-financiare sau din alte considerente (agenți sau spioni), sursele tehnice, precum și sistemele militare de cercetare terestră, aeriană și navală sau sistemul *ISTAR* – *informații, supraveghere, identificare și selectare a țintelor și cercetare etc.*;

- *necontrolate* – sunt surse care oferă informații, dar nu sunt sub controlul structurii de informații /contrainformații și nu li se pot da misiuni. Ziarele, radioul și posturile de televiziune, jurnalele tehnice, instrucțiunile de navigație, hărțile și graficele emise de guvernele ostile și neutre sunt doar câteva exemple de astfel de surse. De asemenea, în cadrul acestei categorii sunt incluse sistemele strategice de supraveghere operate de națiunile aliate. Apreciez

că, în timp ce produsele acestora pot fi disponibile, programarea lor se află sub controlul deținătorilor acestora și alte națiuni nu vor avea nimic de spus privind utilizarea lor;

- *ocazionale* – sunt *surse* temporare, care oferă informații (uneori chiar pentru o singură dată – “one time”). În această categorie pot intra, de exemplu, un rebel sau un refugiat, persoane cu care se intră în contact sporadic sau din întâmplare. În viziunea noastră, informațiile din astfel de *surse* trebuie privite cu multă precauție, putând fi false, deformate sau transmise intenționat, cu scop de dezinformare sau de inducere în eroare.

Se poate afirma că alegerea unei surse este necesar să se realizeze ținând seama de un set de principii și reguli specifice domeniului culegerii de informații. Printre acestea, se numără:

- *Securitatea*. Conform unui principiu de bază al muncii de informații, sursele trebuie protejate în mod corespunzător. Consider că deconspirarea unei surse poate avea ca rezultat pierderea sursei și a accesului la informațiile pe care le avea sau le putea obține, compromiterea acesteia, compromiterea serviciului însuși, care va avea, ulterior, dificultăți în recrutarea de noi surse sau posibila ei utilizare în sistemul informațional pentru a produce dezinformare.

- *Capacitatea*. Sursa selectată pentru culegerea unui anumit gen de informații trebuie să fie capabilă să-și îndeplinească misiunea. Dacă vorbim despre surse umane, acestea trebuie să aibă acces direct sau indirect la acel tip de informație cerută și să aibă competență pe domeniu pentru a furniza elemente de valoare. Dacă informațiile așteptate pot fi culese prin mijloace tehnice (audio, foto, video, radioelectronice), este necesar să se aleagă mijlocul cel mai eficace. Menționez că acesta trebuie să aibă sistemul de senzori adecvat sau capacitatea să obțină date și informații și să producă informații prelucrate, într-un format corespunzător.

- *Corectitudinea*. Sursele de informații trebuie să fie capabile să îndeplinească misiuni de culegere și să fie disponibile să facă acest lucru. Apreciez că sursele, ca și culegătorii, au obligativitatea de a furniza informațiile brute în mod cât mai fidel, fără a încerca să le prelucreze, adăugând sau eliminând anumite amănunte care par nesemnificative sau prin care se încearcă să se dea „greutate” și „credibilitate” informației.

Evoluția tehnologică incredibilă a adus în prim-plan folosirea tot mai accentuată a surselor de informații inteligente în categoria cărora amintesc UAV (aerial unmanned vehicles) și sateliții militari. Accesul la acestea însă este limitat de posibilitățile financiare ale fiecărui stat, dar în urma unor acorduri militare bilaterale se poate obține accesul la informațiile furnizate prin aceste mijloace.

Intelligence output

În contextul în care în condițiile actuale geopolitice, geostrategice și, nu în ultimul rând, economice, determinate de un volum din ce în ce mai mare al producerii de informații finite, serviciile de informații pot prezenta Informația, ca produs finit, sub următoarele forme³:

- *produse de avertizare (warning intelligence)* – informația are un rol esențial în evitarea surprinderii strategice. Decidentul dorește ca serviciile de informații /contrainformații să descopere indicii de apariție a crizelor militare, politico-militare și umanitare și să emită oportun și cât mai exact avertizări. Pentru aceasta, în cadrul serviciului este necesară dezvoltarea continuă a unui proces de identificare – determinare de indici de avertizare pe baza cărora să poată monitoriza permanent mediul de securitate și să emită avertizări în cazul unor modificări.

- *produse de informare curentă (current intelligence)* – prezintă evoluțiile curente ale situației mediului de securitate căutând să preformuleze răspunsuri la întrebările decidenților.

- *produse de tip studii de țară /regiune / situație* – rezultatul unor studii de durată ce implică consultarea bazelor de date fiind utile decidentului în cazul dezvoltării unor politici. Are un pronunțat caracter de feedback, contactul cu beneficiarul fiind permanent până la terminarea proiectului;

- *estimări informative (estimative intelligence)* – este unul dintre cele mai importante produse de informații având un mare impact asupra beneficiarilor. Aceste produse constau în analize, dar și evaluări pe baza cărora se concluzionează judecăți de valoare privind evoluțiile în domeniu și se fac recomandări de acțiune.

- *informația brută* – devenită în ultimii ani un produs tot mai utilizat și acceptat de decidenți.

Tipologia documentelor scrise produse în cadrul structurilor specializate de informații / contrainformații cuprinde:

- *telegrame sau rapoarte informative urgente* – conțin informații perisabile, critice, foarte importante factorului de decizie ori forțelor luptătoare, fie date despre o situație punctuală, limitată în timp și în spațiu, solicitate prin cererile de informații, transmise sub forma în care au fost obținute, cu o prelucrare minimă;

- *rapoarte periodice* – conțin date și informații colectate într-o anumită perioadă de timp;

- *note informative* – conțin datele și informațiile aflate la dispoziție în legătură cu o anumită problemă sau temă (eveniment), care interesează un anumit beneficiar. De regulă, o notă informativă are maximum 2-4 pagini, și cuprinde:

- specificarea în titlu a evenimentului la care se referă nota informativă;

- perioada și locul începerii derulării evenimentului;

- împrejurările producerii evenimentului;

- participanții sau protagoniștii;

- derularea evenimentului până la data elaborării notei informative, prezentată cu sintetizare maximă;

- perspective de evoluție a situației (se poate utiliza și varianta scenariilor);

- concluzii referitoare la implicațiile posibile asupra intereselor beneficiarului;

- propuneri de măsuri (eventual).

- *analizele informative* (militare, politico-militare, tehnico-militare etc.) analizează una sau mai multe probleme de interes. Structura acestora este similară cu cea a notelor informative, dar detalierea și volumul sunt mai ample. Analizele pot fi însoțite de anexe explicative constând în grafice, tabele, hărți, scheme etc.;

- *informări* care conțin date și informații despre un domeniu de activitate (de exemplu, comunicații) care s-au petrecut într-o perioadă de timp și care răspund la anumite cereri sau întrebări ale beneficiarului sau clarifică unele probleme din documentele elaborate anterior;

- *buletine informative* conțin date și informații specifice unui domeniu mai larg de activitate, unor anumite situații (de criză, de conflict armat sau postconflict), care au avut loc într-o unitate fixă de timp (zilnice, săptămânale, lunare) și includ aprecieri sau opinii ale analistului asupra evoluției viitoare a situației;

- *sinteze* care conțin, pe lângă datele și informațiile cele mai semnificative, punctul

de vedere și aprecierile autorului, cu referiri la evoluțiile care au avut loc într-un domeniu, într-o anumită perioadă de timp;

- *studii sau documentare* se referă la probleme mai largi, pe teme separate și prezintă modul de evoluție a unei situații într-o perioadă mai lungă de timp sau starea unui sistem la o anumită dată, cu detaliile corespunzătoare;

- *lucrări informative generale* sunt documente informative de o amploare mai mare, care se elaborează periodic prin sintetizarea datelor acumulate între două apariții. Acestea sunt destinate unui număr mai mare de beneficiari și se prezintă sub denumirea de „buletine informative”.

De asemenea, se poate aminti și despre o altă clasificare a produselor informative, lansată de serviciile de informații americane care se bazează pe spectrul domeniului analizat, cum ar fi: produse de informații biografice, politice, sociologice, geografice, militare, economice sau științifice⁴.

În ceea ce privește receptivitatea factorilor de decizie la diferitele tipuri de outputuri, aceasta poate diferi de la caz la caz. Consider că produsele de informare curentă, care uneori sunt asimilate formatului jurnalistic, sunt adesea criticate ca fiind voluminoase și superficiale, însă estimările, din punctul meu de vedere, au parte de cea mai mare critică, în special în situațiile în care concluziile nu sunt pe frecvența decidenților, aceștia acuzând serviciile de subminarea procesului decizional.

În planul lecțiilor identificate în cadrul proceselor de elaborare a informației ca produs finit au fost identificate o serie de interpretări eronate și prejudecăți, precum:

- raționament evocativ – informația și preocupările care domină gândirea unei persoane, bazate pe experiență. Se tinde spre stabilirea unei legături între noua informație și evenimente mai vechi sau între noua informație și preocupările dominate prezente;

- păreri și interpretări premature – pornesc de la o dorință pentru stabilitate și simplitate și conduc la o concluzionare prematură în rezolvarea problemei;

- presupunerea că datele care confirmă o ipoteză le infirmă pe celelalte – în conformitate cu părerile preexistente, informațiile pot infirma părerile altora;

- analogii nepotrivite – percepția că un eveniment este analog cu alte evenimente mai vechi,

bazată pe interpretarea neadecvată a conceptelor sau faptelor, ori pe criterii nerelevante;

- lecții superficiale din trecut – analize superficiale ale conceptelor sau evenimentelor, cauzalității superficiale, suprageneralizarea unor factori evidenți, extrapolări neadecvate ale unor succese sau eșecuri din trecut;

- prezumția unei acțiuni unitare a structurilor și percepția potrivit căreia comportamentul celorlalți este mai bine planificat, centralizat și coordonat decât este el în realitate; acest lucru poate conduce la disfuncții în procesul informativ. De aceea, aceasta este considerată drept o eroare fundamentală de atribuire cauzată, probabil, de prejudecăți culturale;

- stereotipie organizațională – concentrarea selectivă sau aderență rigidă la raționamente anterioare bazate pe norme sau loialități organizaționale. Aceasta poate rezulta din specializarea funcțională, din gândirea de grup sau stereotipă;

- secretomanie (compartimentare exagerată) – încrederea excesivă în informații selectate. Această atitudine este bazată pe preocuparea pentru securitatea operațională și implică o considerare redusă a părerilor alternative; poate rezulta din, sau poate cauza stereotipie organizațională;

- etnocentrism – proiectarea propriei culturi, credințe ideologice, doctrine sau așteptări asupra altora. Exagerarea semnificației cauzale a acțiunii proprii. Poate conduce la autorefectare și la optimism exagerat;

- lipsa de empatie – capacități subdezvoltate de a înțelege percepțiile celorlalți, concepția asupra rolului lor în lume și definirea intereselor lor. Acest lucru are drept cauză diferențe în ceea ce privește contextele cognitive;

- autorefectare – perceperea celorlalți prin prisma propriilor atribute și convingeri. Baza sa este etnocentrismul, facilitat de sistemele închise și stereotipe;

- ignoranță – lipsă de cunoștințe. Poate rezulta din priorități anterioare limitate sau din lipsă de curiozitate și se fundamentează pe etnocentrism, stereotipie, respingerea realității și a ipotezelor raționale;

- ipoteza raționalității – presupunerea că ceilalți vor acționa într-o manieră rațională, bazată pe sistemul propriu de referință rațională. Aceasta rezultă din etnocentrism, autorefectare sau ignoranță;

- negarea raționalității – atribuirea de aspecte iraționale celorlalți, care sunt percepuți ca acționând în afara limitelor propriului standard de comportament sau de luare a deciziilor. Acest lucru se situează în opoziție cu ipoteza raționalității și poate rezulta din ignoranță, autorefectare, stereotipie sau etnocentrism;

- prejudecata proporționalității – așteptarea ca adversarul să-și extindă eforturile proporțional cu rezultatul așteptat și concluzionarea asupra intențiilor cuiva pornind de la costurile și consecințele acțiunilor inițiate;

- eliminarea conștientă a noilor dovezi – respingerea informațiilor care vin în contradicție cu credințele proprii. Aceasta rezultă din angajamente politice anterioare și/sau din urmărirea excesivă a rigorii;

- evitarea defensivă – refuzul de a percepe și de a înțelege amenințările extreme. Cauza acestei erori este nevoia de a evita alegeri dificile și a conduce la o gândire exagerat optimistă;

- încrederea excesivă în estimări subiective – stereotipuri optimiste în evaluări. Eroarea poate rezulta din închiderea rapidă sau prematură a tratării problemei sau din ignoranță;

- gândirea exagerat optimistă (complexul Pollyanna) – supercredulitate, optimism excesiv, născut dintr-un sentiment de supraîncredere;

- conservatorism în estimarea probabilităților – din dorința de evitare a riscului, se manifestă tendința de eliminare a probabilităților extrem de mari sau extrem de scăzute. Eroarea se bazează pe o gândire de tip rutinier și pe înclinarea spre analizarea noilor fenomene în lumina experiențelor trecute;

- analiza centrată pe cazul cel mai rău (complexul Cassandra) – scepticism excesiv. Reflectă pesimism și prevedere excesivă.

Concluzii

Din perspectivă instituțională, o dezvoltare excesivă atât în plan geografic, cât și în plan organizațional, generează un spectru larg pe plan informativ, corelată cu o încercare de sistematizare din perspectivă metodologică, însă limitează ansamblul instrumentelor utilizabile și impune necesitatea conspirativității, cu efecte negative în susținerea și desfășurarea adecvată a activităților comunității de informații.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

- 1 Alvin Toffler, Heidi Toffler, *Război și anti-război*, Editura Antet, București, 1995, p. 46.
- 2 Gl.bg. Dan Plăvițu, *Surse și medii de culegere a informațiilor*, în revista „Gândirea Militară”, nr. 6, 2006.
- 3 Herman, *Intelligence*, 1996, pp. 105-108.
- 4 *DIA Analyst Handbook*, 2004, pp. 47-89.

BIBLIOGRAFIE

FM2-0, Intelligence, Headquarters Department Of Army, USA, March 2010 JP2.0, Joint Intelligence, Defence Department, iunie 2007.

JP2-01, Joint and National Intelligence Support to Military Operations, Washington DC, SUA, octombrie 2004.

JP 2-01.3, Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment, Washington DC, SUA, 2009.

Ilie Marin, *Masa Rotundă „Sensuri ale managementului integrat al apărării”*, Brașov, 23 iulie 2007, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Nicolaescu Gheorghe, Simileanu Vasile, *Restructurarea sistemelor informaționale*, Editura Top Form, București, 2005.

Savu Gheorghe, *Metode moderne de prelucrare și distribuire a informațiilor militare obținute prin*

cercetare, destinate conducerii strategice la pace și pe timp de război, teză de doctorat, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2000.

Williams Reginald J., Kendall Rocky, *Operationalizing Effects-Based Operations*, an EBO Methodology Based on Joint Doctrine, USA, 2002.

Wilson Michael, *Towards an Ontology of Integrated Intelligence and Conflict*, Decision Support Systems Inc, aprilie 2001.

Costinel Anuța, *Studiile prospective și analiza de intelligence: de la managementul riscului la reducerea incertitudinii*, în George Maior, Ionel Nițu, coordonatori, *Ars Analitica*, Editura RAO, București, 2013.

Declarația Summitului din Țara Galilor adoptată de către șefii de stat și de guvern participanți la reuniunea Consiliului Nord-Atlantic din Țara Galilor, 4-5 septembrie 2014.

Sun Tzu, *Arta Războiului*, Barnes & Noble Inc. New-York, 2003.

<https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/index.html>

<http://www.ssu.gov.ua/sbu/control/en/publish>

<http://www.dia.mil/college/publications/>

<http://www.centerforintelligencestudies.org/>

<http://www.dtic.mil/>

<http://www.globalsecurity.org>

www.defenceandstrategy.eu

www.departmentofintelligence.com

www.nato.int

www.globalsecurity.com

www.foreignaffairs.org

www.mae.ro/node/28465

<http://www.fas.org/irp/world/index.html>